

Bestyrelsens beretning for maj 2014 - marts 2015

Markedsudviklingen

Bogbranchen - en gradvis digital udvikling

Forlagenes omsætning i 2014 viste en stigning på 0,8 % svarende til knap 14 mio. kr. og landede dermed på 1,8 mia. kr.

Forlagenes digitale omsætning er steget fra at udgøre 12 % i 2013 til i 2014 at udgøre 14,3 %. Udviklingen er interessant i forhold til andre indholdsbrancher, som har oplevet en markant digital efterspørgsel og dermed en meget hurtig digital transformation og samtidig en stor omsætningsnedgang.

Det må konstateres, at bogen som trykt medie er levedygtig, hvilket også bekræftes af internationale undersøgelser. På udbudssiden er der fuld gang i den digitale udvikling, hvor forlagene udgiver e-bøger og lydbøger, som kan tilgås af forbrugerne via forskellige innovative digitale tjenester som Mofibo, Storytel, Riidr, Saxo m.fl. Det danske udbud af e-bøger og lydbøger til bibliotekslånerne er formentligt også det mest liberale i verden. Men statistikken viser tydeligt, at den digitale efterspørgsel foregår i et gradvist stigende tempo.

Mere om det digitale salg

Inden for salget af læremidler udgør det digitale salg 28,6 % mens det inden for trade (dvs. salg af skøn- og faglitteratur samt børne- og ungdomslitteratur) udgør 7,8 %. Forlæggerforeningen estimerer, at e-bogssalget i 2014 udgjorde 5,2 % af forlagenes trade-omsætning, mens lydbøgerne udgjorde 2,6 %.

Inden for trade er den digitale efterspørgsel størst inden for skønlitteraturen svarende til 12,1 % af omsætningen. Det er bibliotekerne og onlinehandel, som aftager den digitale skønlitteratur. 45 % af forlagenes omsætning af skønlitteratur til onlinehandel var digital og 46 % af det direkte salg af skønlitteratur til offentlige institutioner (primært biblioteker) var digitalt.

Salget af børne- og ungdomsbøger har den mindste digitale andel på 2,9 %.

Fortsat stigning i salget af skole- og lærebøger. Mindre fald på trademarkedet

Stigningen i salget af skole- og lærebøger er på 4,6 % svarende til en stigning på knap 25 mio. kr. Stigningen kan primært henføres til øget salg direkte til skolerne. Det digitale salg af læremidler stiger med 16 % svarende til 22 mio. kr. Stigningen skyldes ikke mindst regeringen og KL's projekt it i folkeskolen, hvor der i perioden 2012-2017 er afsat knap 500 mio. kr. i statstilskud til kommunernes indkøb af digitale læremidler. Kommunerne medfinansierer 50 % af indkøbet. Men også det direkte salg til skolerne af trykte skolebøger er steget med 4,4 % svarende til knap 12 mio. kr. og skyldes i vidt omfang folkeskolereformen med nye fag på nye klassetrin, som har medført et behov for nye læremidler.

Trademarkedet har haft et mindre fald på 0,8 %. Salget af skønlitteratur er status quo sammenlignet med 2013, mens omsætningen af faglitteratur falder med 1,2 % svarende til 6 mio. kr. og salget af børne- og ungdomsbøger falder med 2 % svarende til 4 mio. kr. I Sverige faldt markedet i 2014 med 2,6 %, mens salget af børne- og ungdomsbøger steg med 11,5 %. Kilder i den svenske forlagsbranche mener, at det skyldes, at der i Sverige har været stor fokus på betydningen af børn og unges læsekundskaber efter dårlige Pisa-resultater, og vidner om et vedvarende behov for at styrke læsningen hos børn og unge.

Salgskanalerne - stigning i salget til onlinehandel og offentlige institutioner fortsætter

Ligesom i 2013 er det omsætningen til onlinehandel, som har den største procentuelle stigning på 14,7 % svarende til 30 mio. kr. Det er primært salget af skønlitteratur til onlinehandel, som stiger med 29,7 %.

Salget direkte til offentlige institutioner stiger med 5,8 % svarende til 33 mio. kr. Her kan stigningen primært henføres til salget af digitale og trykte læremidler jfr. ovenfor.

Det store fald i 2013 på 18,4 % i omsætningen til øvrige forhandlere herunder supermarkeder, og som man vurderede primært kunne henføres til, at supermarkederne solgte ud af lagrene, er for 2014 vendt til en stigning på 3,3 % svarende til knap 6 mio. kr.

Forlagenes direkte salg til privatforbrugere og virksomheder fortsætter med at falde med 12,7 % svarende til 33 mio. kr., og det samme er tilfældet med salget til fysiske boghandlere, som falder med 4 % svarende til 23 mio. kr.

Ophavsretten

Ophavsretten er en helt fundamental rammebetingelse for forlagsvirksomhed og derfor et af foreningens hovedindsatsområder.

I september 2014 afholdt Folketingets Kulturudvalg en høring om digital innovation/behov for en ophavsretsreform. Oplægget til høringen antydede et modsætningsforhold mellem ophavsret på den ene side og innovation og vækst på den anden side. Høringen var anledning til, at Forlæggerforeningen tog kontakt til kulturordførerne og understregede, at ophavsretten er en afgørende forudsætning for innovation og vækst inden for kreative erhverv, som forlagsbranchen tilhører. Gennem de seneste år har forlagene f.eks. investeret trecifrede millionbeløb i nye innovative læremidler, og dagligt investerer forlagene i udviklingen af ny litteratur, som i dag ofte både udgives trykt og digitalt, og som stilles til rådighed på forskellige digitale platforme. En grundlæggende forudsætning for forlagenes investeringer er tillid til, at den ophavsretlige beskyttelse giver mulighed for at kapitalisere på investeringerne. Ophavsret er derfor ikke en modsætning til, men en forudsætning for vækst og innovation for de kreative erhverv. Forlæggerforeningen har i flere sammenhænge påpeget, at vi i Danmark har gode erfaringer med at kunne forhandle og løse udfordringer og konflikter ad aftalevejen. F.eks. muliggør den danske aftalelicensmodel, at alle uddannelsesinstitutioner i Danmark har adgang til at kopiere – både analogt og digitalt. Vi tror ikke, at vejen frem i en virkelighed i hastig forandring er at iværksætte langstrakte og usmidige lovgivningsinitiativer.

Fremfor at søge konfrontation opfordrer Forlæggerforeningen derfor til, at de aktører, som ønsker adgang til forlagenes bøger, søger aftalevejen. Vi har masser af eksempler på, at det lykkes, og aftaler har den åbenlyse fordel, at de er fleksible og indgået af markedsaktører med et tæt kendskab til markedet.

Den danske høring førte ikke til, at der blev iværksat konkrete initiativer. Til gengæld står en reform af ophavsretten højt på den nye EU-Kommissions dagsorden. En ophavsretsreform skal angiveligt medvirke til at realisere det digitale indre marked.

Da Kommissionen offentliggjorde sit arbejdsprogram for 2015, fremgik det tydeligt, at der bliver en eller anden form for reform af ophavsretslovgivningen. Kommissionen har endnu ikke præcist meldt ud, hvor den vil sætte ind, men vores europæiske forening (FEP) har været indkaldt til rundbordssamtaler om bl.a. undtagelser på biblioteks- og uddannelsesområdet, og Parlamentets udkast til reformen medtager også disse to for forlagsbranchen vigtige områder.

Skoler, gymnasier og højere læreanstalter har i dag vid adgang til at bruge kreativt indhold i undervisningen både analogt og digitalt, gennem individuelle licenser og via kollektive aftaler med de ophavsretlige organisationer, hvilket giver undervisningsområdet dynamik og fleksibilitet. En aftale giver i modsætning til en fribrugsregel undervisningsinstitutionerne mulighed for løbende at tilpasse sig den teknologiske virkelighed. Skabelse af nye og tidsvarende læremidler, der kan bidrage til at løfte børn og unge ind i fremtiden, må være en afgørende målsætning i samfundet. Denne målsætning vil blive gennemhullet af en fribrugsregel, ganske enkelt fordi der så ikke kommer penge tilbage i kredsløbet til at producere

nye læremidler.

Biblioteker og andre kulturarvsinstitutioner skal ifølge EU-tankerne kunne udlåne e-bøger og andet kreativt digitalt indhold uden at skulle have samtykke fra rettighedshaverne.

En sådan regel vil med ét slag underminere det kommercielle marked, da de færreste vil betale for adgang, hvis samme indhold kan fås gratis. Et sådant forslag vil samtidig lamme nyproduktionen af kreativt digitalt indhold.

Aftaler om udnyttelse af materiale giver større fleksibilitet end lovgivning, og erfaringen er, at vi i Danmark, hvor vi har valgt at fokusere på aftalevejen, har nogle af verdens mest liberale udlånsmodeller.

Forlæggerforeningen har været medinitiativtager til, at en stor gruppe af danske rettighedshaverorganisationer både på autor- og udgiver-/producentsiden har lavet et fælles notat om, at aftalemodeller er vejen frem for den kulturelle industri i Europa - [se fælleserklæringen](#). Forlæggerforeningen har holdt møder med flere danske parlamentarikere og deres politiske rådgivere samt danske politikere, og den fælles udmelding fra danske rettighedshavere er en væsentlig styrke i vores argumentation.

I 2014 har Forlæggerforeningen fortsat det tætte samarbejde med andre rettighedshaverorganisationer, med hvem vi koordinerer politiske og pr-aktiviteter og sørger for jævnlige møder, som får fokus på ophavsrettens betydning for et rigt og mangfoldigt kulturliv samt for arbejdspladser i kreative erhverv.

Beskyttelse af rettigheder

Forlæggerforeningens medlemskab af Rettighedsalliancen sikrer en løbende overvågning af internettet, således at bøger, som er uploadet ulovligt, bliver fjernet. Vi oplever generelt en stigende digital piratkopiering særligt af lærebøger. Se nærmere herom i SFU's beretning, som også omtaler forebyggende tiltag i samarbejde med undervisningsinstitutionerne.

Forlæggerforeningen er repræsenteret i Rettighedsalliancens bestyrelse og arbejder derfor aktivt med politisk at få styrket håndhævelsen af vores rettigheder. Vi ønsker en IPR-task force, som skal være specialiseret i håndhævelse af ophavsretskrænkelser på internettet.

Et indsatsområde i 2014 har været at fremme samarbejdet mellem rettighedsejere og udbydere af tjenester på internettet. Herunder mediebranchen og søgemaskiner, der alle skal bidrage til at opbygge den lovlige strøm af kulturprodukter til brugerne. Teleindustrien har i 2014 indgået en "Code of Conduct" med Rettighedsalliancen. Aftalen sikrer, at når en domstol har afgjort, at et teleselskab skal gennemføre såkaldt DNS-blokering (domaine name system-blokering) af en hjemmeside, så vil alle teleselskaber også gennemføre en blokering

af samme hjemmeside, og det vil ikke længere være muligt at få adgang til hjemmesiden. I regi af Kulturministeriet bliver der endvidere arbejdet med at indgå et såkaldt adfærds-konkordans mellem rettighedshavere og forskellige internetaktører, som skal fremme de lovlige tjenester på bekostning af de ulovlige tjenester.

Bibliotekerne og e-bøgerne

Forlæggerforeningen har også i 2014 arbejdet med at formidle budskabet om, at det er afgørende, at der i forhold til bibliotekernes udlån af e-bøger findes en hensigtsmæssig balance mellem udlån og det kommercielle marked. Politisk er det vigtigt at synliggøre, at den model, vi har valgt i Danmark med forsøgsaftaler for e-bogsudlån, som løbende kan justeres og tilpasses, reelt har ført til en af de mest liberale udlånsordninger i verden. Derfor er aftaler at foretrække fremfor lovgivning.

I januar annoncerede Danskernes Digitale Bibliotek, at det nu er lykkedes at samle det danske e-bogsudlån på eReolen.dk med forskellige bagvedliggende aftalemodeller. Kulturministeren, formanden for eReolen, Forlæggerforeningens formand, Stig Andersen, og andre udtalte sig i den fælles pressemeddelelse og understregede dermed lysten og viljen til dialog.

Den nye udlånsmodel og dens afsmittende effekt på det kommercielle marked vil løbende blive evalueret med henblik på tilpasninger.

Litteraturpolitik

Efter den klare politiske melding i foråret 2013, om at der ikke var politisk opbakning til en tilbagevenden til faste priser på bøger, foreslog Forlæggerforeningen, forfatterforeningerne og Boghandlerforeningen, at ministeren opkvalificerer den faktuelle viden på litteraturområdet. Lige før påske 2014 nedsatte kulturministeren et bog- og litteraturpanel, som i de næste 4 år skal følge udviklingen på det danske bogmarked, indsamle statistik og komme med forslag til forbedringer af statistikken – og generelt medvirke til at fremme debatten om litteraturens situation i Danmark. Panelet har på sine møder besluttet, at det ud over den statistiske kortlægning bl.a. vil sætte fokus på to områder:

1. En undersøgelse af selvudgivelsesmarkedet – herunder hvor meget de fylder i det samlede udgivelsesbillede, og hvilken type litteratur, der i dag udgives som selvudgivelser.
2. En pilotundersøgelse af den faktiske læseradfærd af e-bøger.

Ytringsfrihed

Både terrorangrebet på Charlie Hebdo den 7. januar 2015 samt terrorangrebet på arrangementet i København den 14. februar 2015 om kunst, blasfemi og ytringsfrihed er blevet

kraftigt fordømt af Forlæggerforeningen og den internationale forlæggerforening, IPA, som har understreget, at internationale forlag står sammen i forsvaret for ytringsfriheden.

Tilgængelighed for syns- og læsehandicappede

I samarbejde med forfatterforeningerne tog Forlæggerforeningen i foråret 2014 initiativ til at igangsætte forhandlinger med Nota om lovliggørelse af Notas produktion af e-bøger. Foreningernes overordnede budskab er, at digitaliseringen og det stigende udbud af e-bøger giver nye forbedrede muligheder for at give de læsesvage adgang til tekstmateriale, og det er åbenbart, at disse nye muligheder skal udnyttes. På nogle områder vil forlagene på kommercielle vilkår kunne udnytte den nye teknologi til at tilgodese de læsesvage, og på andre områder, hvor forlagene ikke udnytter de kommercielle muligheder, kan det være oplagt, at Nota tilgodeser de læsesvage.

Forhandlingerne omhandlede en Copydan-aftale for at muliggøre Notas produktion af ikke-kommercielt tilgængelige værker samt en samarbejdsaftale for e-bøger om bl.a. kopibeskyttelse m.m. Imidlertid blev forhandlingerne aflyst af Nota. Nota henviste til, at Undervisningsministeriet havde stillet spørgsmål til Kulturministeriet omkring fortolkningen af § 17, og at forhandlingerne først kan fortsætte, når der foreligger svar fra Kulturministeriet. Undervisningsministeriets interesse i sagen skyldes, at Nota har overtaget produktionen af studiebøger til studerende. Forlægger- og forfatterforeningerne har gentagne gange rykket for fremdrift i forhandlingerne.

Nota har oplyst, at Nota er stoppet med produktionen af nye e-bøger (bortset fra på undervisningsområdet, jfr. nedenfor), men de e-bøger, som Nota allerede har produceret, stilles fortsat til rådighed for Notas medlemmer.

På opfordring fra Forlæggerforeningen har Nota i dialog med en række forlag udarbejdet 10 gode bud på god tilgængelighedspraksis i e-tekster. Anbefalingerne ligger på Forlæggerforeningens hjemmeside.

[Tilgængelige e-tekster.](#)

Ny international standard for emneklassificering

I takt med at søgningen efter og salg af litteratur og lærebøger i stigende grad foregår online, stiger behovet for højere kvalitet af metadata og for enkle og ensartede måder at udveksle metadata og optimere brugen ift. forhandleres præsentation af bøgerne, søgemaskineoptimering, anbefalingsalgoritmer osv. Jo bedre metadata forlagene kan levere, des bedre bliver mulighederne for at arbejde med bogsalget i de digitale salgskanaler.

Forlæggerforeningen arbejder derfor på at indføre det nye internationale klassifikationssystem Thema som erstatning for Boghandelens Varegrupper, der er en begrænset dansk

klassifikation. Thema er allerede i brug i f.eks. England, Sverige, Tyskland, Norge og USA, så brugen af Thema-klassifikationer vil også sikre danske bøger bedre repræsentation i udenlandske søgemaskiner.

Forlæggerforeningen har nedsat en national Thema-komite med repræsentanter fra Forlæggerforeningen, Boghandlerforeningen, Saxo, Bogportalen og Publizon. Gruppen har nu godkendt en dansk oversættelse af Thema og vil arbejde med vedligehold samt komme med anbefalinger til og foreslå initiativer, som sikrer Thema bredest mulig udbredelse i branchen. Der arbejdes på en fælles mapning af bagkataloget fra DK5 til Thema. Det forventes, at det vil være muligt at indrapportere i Thema fra omkring juni måned 2015, og at der vil være en overgangsperiode på ca. et år, hvor det fortsat vil være muligt at anvende Boghandelens Varegrupper.

Repræsentanter fra digitalt udvalg har holdt møde med Bogportalen og foreslået, at Bogportalen bliver i stand til at modtage data i Onix.

Bogens synlighed

Forlæggerforeningen har sammen med Kulturstyrelsens Litteraturkontor taget initiativ til en mere formaliseret dialog om støtten til synliggørelse af dansk litteratur i udlandet. Kulturstyrelsen har nedsat en fokusgruppe, som mødes en til to gange om året. Gruppen skal korrigere kurs og indsats og sikre, at Kulturstyrelsens internationale arbejde understøtter forlagene. I september offentliggjorde Projektstøtteudvalget en ny internationaliseringsstrategi, som skal styrke eksporten af dansk litteratur. Læs om de nye initiativer her:

<http://www.kunst.dk/kunstromraader/litteratur/nyheder/nye-initiativer-skal-styrke-eksporten-af-dansk-litteratur/>

Efter 2015 er der risiko for, at der ikke er tilstrækkeligt økonomisk grundlag for en dansk fællesstand på bogmessen i Frankfurt, bl.a. fordi Kulturstyrelsen har indskrænket deres areal. Forlæggerforeningens repræsentanter i ovenfor omtalte fokusgruppe har bragt problematikken op. Bestyrelsen overvejer muligheden for en eventuel fælles nordisk stand som i fx Bologna. Medlemmer af bestyrelsen har derudover iværksat en dialog med Bigini, bl.a. for at undersøge mulighederne for, om der evt. kan være et mere samlet udtryk for fællesstanden og Gyldendals og Politikens stande.

Bestyrelsen har nedsat et projektudvalg, som skal lave et oplæg til bestyrelsen om, hvordan ugen op til Bogforum kan udnyttes til at igangsætte aktiviteter i København, som vil kunne sætte yderligere fokus på litteraturen. Gruppen arbejder med et projekt, som skal synliggøre Bogforum og inddrage og aktivere læsere på tværs af Danmark. Planen er, at der mandag til søndag i Bogforum-ugen 2015 vil være Pop-up Bogforum-arrangementer rundt i landet. Forlæggerforeningen vil i samarbejde med Bogforum opfordre og inspirere forskellige aktører til at lave events og arrangementer. Det kan være kommuner, butikker, foreninger,

bogbloggere, skoler, biblioteker, institutioner etc. etc. Alle former for initiativer, som er relateret til bøger og læsning. Det er afgørende for projektets realisering, at Bogforum er interesseret i at medvirke.

Samarbejde med Boghandlerforeningen

Formandskabet har i 2014 fortsat den løbende dialog med Boghandlerforeningen for at afdekke mulige fælles indsatsområder. I maj 2014 blev der afholdt et vellykket Branchetræf i Middelfart, og både forlag og boghandlere har udtrykt ønske om, at arrangementet gentages i 2016.

Internationalt arbejde og netværk

I forhold til hovedparten af de områder, som foreningen beskæftiger sig med, har foreningen stor glæde af et tæt internationalt, europæisk og nordisk samarbejde og netværk, som er baseret på møder samt daglig digital korrespondance. Foreningen bliver velorienteret om, hvad der rører sig internationalt, og det er helt afgørende viden, når der skal navigeres i det nationale politiske system. Samtidig bidrager den tætte dialog med forlæggerforeninger i andre lande med inspiration og argumenter for, hvordan man gør tingene andre steder. Samarbejdet med den europæiske forlæggerforening, FEP, har i 2014 haft fokus på Kommissionens reform af ophavsretten.

I september 2014 blev der afholdt nordisk forlæggerråd i Reykjavik, hvor repræsentanter fra de nordiske landes bestyrelser og sekretariater mødtes og drøftede den aktuelle situation for forlagene i de nordiske lande.

Medlemsmøder

09.04.15: Møde med Kopinor om aftaler med danske forlag om brug for norske uddannelsesinstitutioner af dele af danske lærebøger

15.12.14: Nye aftaler om udlån af e-bøger

17.09.14: Håndtering af ophavsretlige krænkelser

15.09.14: Onix og Bokrondellen

27.05.14: Undersøgelse af ikke-læsere

02.05.14: Forlagenes muligheder for at søge EU's nye støtteprogram

Erfagrupper

Foreningens erfagrupper om forlagsjura og lydbogsudgivelse har afholdt møder. Foreningen står for alt det praktiske omkring møderne, men aktivitetsniveauet i grupperne er meget afhængig af erfagruppens medlemmers egen indsats.

Tak til den store frivillige indsats

Forlæggerforeningen har i årsberetningen valgt at sætte fokus på ovenstående temaer, men har herudover frivillige repræsentanter siddende i diverse udvalg, bestyrelser m.m., som gør en stor indsats for at sikre, at forlagenes synspunkter bliver hørt. Vi takker medlemmerne for den indsats, der ydes. En oversigt over Forlæggerforeningens repræsentanter i forskellige nævn, udvalg m.m. findes på foreningens hjemmeside:

<http://www.danskeforlag.dk/download/pdf/054aara001.pdf>